

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier Gemeentehuis te Vrasene monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Gemeentehuis te Vrasene, Beveren (Vrasene),
Brugstraat zonder nummer – monument (opheffing)

Onderwerp

Benaming: Gemeentehuis te Vrasene

Adres of ligging: Brugstraat zonder nummer, Beveren (Vrasene)

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (Gehele opheffing)

Dossiernummer: 4.001/46003/112.1

Bescherming

Beschermd als: monument

Beschermingsbesluit: besluit van de secretaris-generaal van het ministerie van openbaar onderwijs van 25 juli 1942

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/bsluiten/44>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/7760>

Samenvatting

De bescherming als monument van het gemeentehuis te Vrasene, Brugstraat zonder nummer in Beveren wordt opgeheven. Het gemeentehuis werd gesloopt in 1965-1966. De erfgoedwaarden zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan.

Datum

Datum: 23/08/2022

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermde goed	5
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	5
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	7
2.5.	Juridische toestand.....	7
2.5.1.	Adres en kadaster	7
2.5.2.	Onroerend erfgoed	7
2.5.3.	Omgeving	7
3.	Evaluerend gedeelte	8
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	8
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	8
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	8
4.	Bronnen	8
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	9
5.1.	Omgevingsplan	9
5.2.	Fotobijlage	9
5.3.	Documentatie	9

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van het gemeentehuis te Vrasene (monument) in Beveren (Vrasene). De opheffing van de bescherming kadert in de herziening van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van het gemeentehuis te Vrasene werd onderzocht in het project 'Aangetaste en verdwenen beschermingen' (2020-2021)¹. Hierin zijn beschermingen onderzocht van bouwkundig, houtig en landschappelijk erfgoed met een onduidelijke fysieke toestand. Het onderzoek had een drieledige bedoeling:

- Nagaan wat de huidige fysieke toestand van het beschermde erfgoedobject is en in hoeverre het nog beantwoordt aan de toestand waarin het werd beschermd
- Achterhalen welke de oorzaken zijn van eventuele veranderingen
- Een beslissing nemen over de bescherming van het erfgoedobject

Op basis van dit onderzoek zijn 44 volledige en 1 gedeeltelijke opheffing van beschermingen toegevoegd aan de beschermingskalender 2022, evenals 3 wijzigingen van beschermingen van verplaatst erfgoed.

Deze opheffingen en wijzigingen worden gefaseerd uitgevoerd. Het tweede pakket dat hier wordt voorgelegd bevat beschermd bouwkundig erfgoed waarvan de erfgoedwaarden onherstelbaar aangetast zijn door onvergunde werken of sloop en waarvan het handhavingstraject afgelopen is.

Omwille van de samenhang met het opheffingsdossier van de afsluitingsmuur van het oud kerkhof rond de kerk van het H. Kruis te Vrasene in Beveren worden beide dossiers, afsluitingsmuur en gemeentehuis in dit pakket samen behandeld.

Hierna volgt nog een pakket van bouwkundig en landschappelijk erfgoed waarvan de toestand problematisch was op het moment van bescherming.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

Het gemeentehuis of vroegere schepenhuis was gelegen ten noordwesten van de beschermde Heilig Kruiskerk op de hoek van de Kerkstraat en Brugstraat. Vandaag ligt op die plaats een kruispunt en een pleintje bij de kerk.

Het beschermd onroerend erfgoed in de omgeving van het beschermd gemeentehuis wordt opgesomd onder hoofdstuk 2.5.2. *Onroerend erfgoed* en wordt weergegeven op het omgevingsplan (bijlage 5.1) bij dit opheffingsdossier.

Het gemeentehuis wordt in het verslag van de briefwisselende leden van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen op 17 maart 1942 als volgt omschreven: *De sierlijke zijgevel van het gemeentehuis van Vrasene is ongetwijfeld ouder dan de Lodewijk XV-stijl van het bovendeel het schijnt aan te toonen. Vermoedelijk was het gebouw voorheen van een trapgevel voorzien. De trap, die naar de ingangdeur leidt is*

¹ Voor meer informatie over dit onderzoeksproject verwijzen we naar het online onderzoeksrapport: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021: *Beschermd, beschadigd, verdwenen. Onderzoek en evaluatie van ernstig aangetast en verdwenen beschermd erfgoed* [online], <https://oar.onroenderfgoed.be/item/6378> (geraadpleegd op 10 februari 2022)

Opheffingsdossier: Het gemeentehuis te Vrasene, monument

versierd met een schoonen leuning in gesmeed ijzer, naar den stijl van den gevel. De puntgevel, mooi afgewerkt met voluten, is bekroond met een vaas.

2.2. Historiek van het beschermde goed

Het gemeentehuis dateert op stilistische basis vermoedelijk uit het midden van de 18de eeuw.

Het gebouw sloot oorspronkelijke aan bij de kerkhofmuur. Die situatie staat opgetekend op de Ferrariskaart van 1777 (bijlage 5.3 foto 1). De situatie wijzigde niet wezenlijk tot 1939 zoals blijkt uit de Atlas der buurtwegen (1840), de Vandermalenkaart (1846-1854) en de kaart van het Nationaal Geografisch Instituut van 1939 (bijlage 5.3, foto 2-4).

In 1924 raadt Verwilgen, briefschrijvend lid (?) van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschapszorg (KCML) de centrale commissie aan om haast te maken met de klassering van de site. De noodzaak om de Kerkstraat opnieuw aan te leggen én het pittoreske karakter van het dorp te bewaren worden als reden opgegeven.

Het gemeentehuis, in de brief van 30 april 1924 aan de gemeente omschreven als *het zeer belangwekkend gemeentehuis van Vracene* wordt samen met de kerk en de kerkhofmuur door de KCML in 1924 ingedeeld bij de 3de klasse schilderachtige landschappen.

De wegenwerken worden door de KCML goedgekeurd in 1925. De werken hadden een grote impact op de ervaring van het gemeentehuis. Een ongedateerde postkaart, vermoedelijk uit de eerste helft 20ste eeuw, toont het gemeentehuis te midden de Brugstraat (bijlage 5.3, foto 7). Een foto uit de periode 1965-1966 toont het gemeentehuis te midden de wegen (bijlage 5.3, foto 8). Voor de aanleg van de weg tussen de kerk en het gemeentehuis werd vermoedelijk een deel van het kerkhof ingenomen en de kerkhofmuur verplaatst. Het gemeentehuis kwam op een 'rondpunt' op het kruispunt te staan.

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier

Op 3 mei 1932 werd de procedure opgestart om de kerk van Vrasene als monument te beschermen. De erkenning in de 3de klasse schilderachtige landschappen uit 1924 werd duidelijk als basis genomen want ook het gemeentehuis werd onderzocht. Op 17 maart 1942 gaf het Provinciaal Comité der briefwisselende leden volgend advies aan de KCML: *Het gebouw [=gemeentehuis] verkeert in geen bouwvalligen staat en het ware hoogst wenschelijk de klasseering uit te lokken, om het daarna volledig te herstellen onder de leiding van een bekwaam architect.*

Het gemeentehuis te Vrasene werd samen met de kerk en de kerkhofmuur beschermd als monument op 25 juli 1942, omwille van de artistieke, oudheidkundige en historische waarde.

In een verslag aan de gouverneur van Oost-Vlaanderen op 2 oktober 1954 merkte de provincie-architect op dat er een contract gesloten was door de gemeentelijke overheid en een architect om een nieuw gemeentehuis te bouwen en het oude, beschermde, te slopen. Als reden voor de sloop gaf de gemeente de problematische verkeersafwikkeling op het kruispunt op. De provinciaal architect omschreef het gemeentehuis als: *een zeer karaktervol bouwtype dat ongelukkiglijk enkele jaren geleden, met een smakeloze cementlaag overstreken werd, en op dit ogenblik in zeer bedenkelijke staat van onderhoud bevindt.* Hij erkende de problematiek op het kruispunt doch pleitte voor het behoud en restauratie van het pand omwille van de *archeologische waarde*. De KCLM sloot zich op 18 oktober 1954 aan bij de provinciaal architect, wees er op dat sloop niet aanvaardbaar was en dat er zou moeten ingezet worden op herstel van het gebouw en verkeersregeling via verkeerslichten. De afbraak van het gemeentehuis zou volgens de KCML geen oplossing bieden voor de verkeersafwikkeling.

Op 4 april 1962 was er een nieuw verslag van de provinciale architect. Hij merkte dan op dat het gebouw in slechte bouwfysische toestand was: *de voor en achtergevels zijn dun en gescheurd of gebuikt, het dakspant is er niet meer mee verbonden, de schouwschacht staat gebarsten, de muren zijn vochtig, trillingen van het verkeer zijn voelbaar, het cementwerk valt van de muren en het publiek urinoir lekt.* De provinciale architect is van mening dat *restauratie totaal uitgesloten is, daar men hier voor een radicale afbraak staat.* Wederopbouw is niet aan de orde daar *het oude gemeentehuis niet die archeologische waarde [bezit] welke een kostelijke wederopbouw kan rechtvaardigen en daar het circulatieprobleem steeds strengere eisen [stelt].* Verplaatsing wordt eveneens afgeraden voor een specimen *met dubieuze oudheidkundige waarde.* De provinciaal architect stelde opheffing van de bescherming en sloop na opmeting voor.

Als gevolg van het verslag opende de Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen (PCML) een onderzoek naar een mogelijke opheffing van de bescherming. Op 17 oktober 1962 volgde het verslag van de PCML aan de KCML. De PCML had geen bezwaar tegen opheffing van de bescherming. Het verslag van de vergadering van 4 oktober deelde mee: *De gevel alleen heeft een zekere waarde, die de vroegere klassering heeft verrechtvaardigd, terwijl de zijgevels in baksteen en de achtergevel zonder de minste waarde zijn. Wat de voorgevel betreft is deze in een zeer slechte toestand van onderhoud. De arduinene trap, die toegang geeft tot de hoofdingang, is ingezakt op verschillende plaatsen en de arduinen zelf zijn grotendeels versleten. De hoofdingang, bijzonder de omlijsting in arduin en de waaier boven de deur in Lodewijk de XVe stijl zouden dienen te worden bewaard.* Het voorstel werd gelanceerd om de deuromlijsting in te bouwen in de zijgevel van het nieuwe gemeentehuis.

De KCML volgde in zijn vergadering van 8 november 1962 het standpunt van de PCML niet en streefde naar behoud en herstel van het gemeentehuis. Zij pleitte voor een omleiding van het verkeer, *de restauratie zou van het gebouwtje een interessant attractiepunt maken in een gemeente, die niet bijster rijk is aan waardevolle gevels.* De inbouw van de deuromlijsting in het nieuwe gemeentehuis noemde ze een *experiment.*

Op 29 maart 1963 volgde een nieuw bezoek aan het gemeentehuis, nu door de leden van de KCML. Uit het verslag bleek dat de gemeente het gemeentehuis en enkele nabijgelegen huizen wou afbreken om de verkeersontwikkeling te bevorderen. De KCML gaf toe dat het gemeentehuis *in een betrekkelijk vervallen toestand* verkeerde. Zij was echter ook van mening dat *Een oordeelkundige restauratie ... aan het typische gebouwtje zijn vroeger harmonieus uitzicht terugschenkt.* De commissie vond een verplaatsing bespreekbaar. *Het monument in kwestie loont in elk geval de moeite om deze procedure te ondernemen.* De gemeente stemde in met die oplossing.

Op 29 december 1965 werd bij burgemeestersbesluit het gemeentehuis bouwvallig verklaard. Meteen gaf de burgemeester de opdracht het gebouw deels te slopen en de onderdelen van de gevel op te slaan met het oog op een heropbouw ervan. De gemeenteraad had nog dezelfde dag kennis genomen van de beslissing en nam het principiële besluit het gemeentehuis elders terug op te richten. Op 19 januari 1966 verbrak de provincie de burgemeestersbeslissing.

Volgend op de beslissing van de burgemeester werd het gemeentehuis echter afgebroken in 1965-1966. Parlementaire vraag nr. 142 van 8 augustus 1978 geeft een volledig overzicht van het dossier, ook voor de periode na 1966. De restanten van de voorgevel lagen dan opgeslagen in het Sint-Elisabethinstituut. In 1973-1974 drong de KCML bij de provincie aan op een onderzoek door de PCML. De provincie reageerde niet. In 1978 was er nog geen schot in de zaak.

Op 26 maart 1984 was er briefwisseling tussen het Bestuur voor Monumenten en Landschappen en de architect verantwoordelijk voor de restauratie van de kerk in functie

van het herstel van de kerkhofmuur. Het bestuur stelde in zijn brief *Het monumentaal ensemble kerk – kerkhofmuur – gemeentehuis wordt derhalve vooropgesteld in de verdere bespreking welke met betrekking tot de kerkhofmuur nog zullen plaatsvinden. Hierbij wordt door ons (=bestuur) geopteerd voor het reconstrueren op de oude plaats van het voormalig gemeentehuis*. De briefwisseling bleef bewaard in het beschermingsarchief van de kerkhofmuur. Nadien is er geen communicatie over het gemeentehuis meer bekend.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 18 Januari 2021. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

Het gebouw is gesloopt. Voor zover bekend bleven in 2022 geen delen van het gemeentehuis meer bewaard.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

Brugstraat zonder nummer in Beveren (Vrasene). Kadastrale gegevens: Beveren (Vrasene), vierde afdeling, sectie B, deel uitmakend van het openbaar domein.

In het oorspronkelijke beschermingsbesluit van 25 juli 1942 was het goed kadastraal omschreven als: Vrasene, sectie C, perceelnummer 927b.

2.5.2. Onroerend erfgoed

Volgende vastgestelde inventarisitems zijn gelegen op hetzelfde kadastrale perceel of in de directe visuele omgeving ervan:

- Parochiekerk Heilig Kruis met kerkhof, [ID69303](#), vastgesteld op 14 september 2009.
- Klompenmakerijen met blokstal, [ID92649](#), vastgesteld op 20 oktober 2010.
- Hoekhuis, [ID95403](#), vastgesteld op 14 september 2009.
- Burgerhuis, [ID90757](#), vastgesteld op 14 september 2009.
- Burgerhuis, [ID77634](#), vastgesteld op 14 september 2009.
- Dorpswoning, [ID54934](#), vastgesteld op 14 september 2009.
- Klooster der Zusters Franciskanessen, [ID78725](#), vastgesteld op 14 september 2009.
- Brouwerij De Brug en dorpswoning, [ID83391](#), vastgesteld op 14 september 2009.

Volgende beschermde gebouwen zijn gelegen op hetzelfde kadastrale perceel of in de directe visuele omgeving ervan:

- [Parochiekerk Heilig Kruis](#), monument, 25 juli 1942.
- [Parochiekerk Heilig Kruis: kerkhofmuur](#), monument, 25 juli 1942.
- [Gemeentehuis Vrasene](#), monument, 25 juli 1942.

2.5.3. Omgeving

Het gemeentehuis is volgens het origineel gewestplan St. Niklaas - Lokeren gelegen in een gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

Het gemeentehuis te Vrasene werd beschermd als monument bij besluit van de secretaris-generaal van het ministerie van openbaar onderwijs van 25 juli 1942, omwille van de artistieke, oudheidkundige en historische waarde. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 3 september 1942.

Op 29 december 1965 werd het gemeentehuis bouwvallig verklaard en werd bij burgemeestersbevel opdracht gegeven het gebouw te slopen. Het gemeentehuis werd gesloopt in 1965-1966.

De erfgoedkenmerken en -elementen die in 1942 aanleiding gaven tot de bescherming zijn niet meer aanwezig.

De bescherming van het gemeentehuis te Vrasene als monument wordt opgeheven, omdat de erfgoedwaarden van het beschermde goed onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De erfgoedwaarden zijn volledig verloren gegaan. Het beschermingsdossier documenteert en registreert voldoende de erfgoedwaarden die verloren zijn gegaan dankzij de aanwezige verslagen van de provinciaal architect, de PCML en de KCML, inclusief de postkaarten en fotografische registratie van 1966. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist voor de registratie van de erfgoedwaarden of het behoud van erfgoedelementen in een onroerenderfgoeddepot.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als monument van het gemeentehuis te Vrasene, Brugstraat zonder nummer, wordt geheel opgeheven. Het kadastraal perceel gevat door de opheffing is opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

4. BRONNEN

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000. (1771-1778).
- Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000. (editie 1939)
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000. (editie 1969)
- Geoportaal Onroerend Erfgoed, Orthofoto's 2022, Vrasene [online] <https://geo.onroerenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 20 juli 2022)

- Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Beveren (Vrasene), dossier De afsluitingsmuur van het oud kerkhof rond de kerk van het H. Kruis te Vrasene.
- Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Archief Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Beveren (Vrasene), dossier Het gemeentehuis te Vrasene.
- Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, Beschermingsdossier 0145, Het gemeentehuis te Vrasene (anoniem, 1942).
- SN. Sd: Vracene gemeentehuis [online] <https://www.delcampe.net/nl/verzamelingen/postkaarten/belgie/zonder-classificatie-1/vrasene-fracene-gemeentehuis-blanco-achterzijde-niet-gelopen-kaart-72853367.html> (geraadpleegd op 2 augustus 2022).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. De fotobijlage bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend fotomateriaal dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastralmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.